

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

REZOLIUCIJA

**DĖL ESPO KONVENCIJOS ĮGYVENDINIMO KOMITETO VEIKSMŲ STABDANT
BRANDUOLINĖS ELEKTRINĖS, STATOMOS BALTARUSIJOJE, ASTRAVO
RAJONE, PROJEKTĄ**

2017 m. d. Nr.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimas,

atsižvelgdamas į tai, kad:

1) Baltarusija iki šiol nepateikė Lietuvai įrodymų, kad pasirenkant aikštelę Baltarusijos branduolinei elektrinei (BE) statyti Astravo rajone buvo tinkamai įvertintas Lietuvos gyventojų skaičius, jų pasiskirstymas ir kiti veiksniai, reikšmingi avarinės parengties priemonėms įgyvendinti, radiologinis poveikis Baltarusijos BE normalaus eksploatavimo metu ir avarijų atvejais;

2) Baltarusija, pasirinkdama aikštelę BE statyti Astravo rajone, tinkamai neatsižvelgė į galimus seisminius ir kitus gamtinius pavojus, taip pat nepateikė įrodymų, kad Baltarusijos BE statybos aikštelė parinkta vadovaujantis Tarptautinės atominės energetikos agentūros (toliau – TATENA) saugos reikalavimais. Šiuose reikalavimuose nurodyti trys aspektai, kurie turi būti išnagrinėti ir įvertinti branduolinės energetikos objektų (toliau – BEO) aikštelės vertinimo metu: išoriniai gamtiniai ir žmogaus veiklos sukelti įvykiai BEO aikštelėje ir jo aplinkoje; BEO aikštelės ir jo aplinkos savybės, turinčios įtakos išmetamų į aplinką radionuklidų sklaidai bei šių išmetalų poveikis gyventojams ir aplinkai; gyventojų tankis, gyventojų pasiskirstymas ir kitos BEO aikštelės bei jo aplinkos savybės, galinčios turėti įtakos avarinės parengties priemonių įgyvendinimui;

3) Baltarusija pasirinko aikštelę BE statyti Astravo rajone neužbaigusi konsultacijų su susitariančiosiomis šalimis, esančiomis netoliese statomos Baltarusijos BE;

4) Baltarusija nevykdo nuolatinių Lietuvos Respublikos reikalavimų ir tarptautinių organizacijų rekomendacijų užtikrinti tarptautinių branduolinės saugos ir aplinkosaugos standartų laikymąsi, vadovautis skaidrumo, atvirumo ir geros kaimynystės principais, operatyviai ir išsamiai informuoti Lietuvą apie Baltarusijos BE vykstančius incidentus, užtikrinti aukštą

projektą vystančių organizacijų darbo ir saugos kultūrą. Baltarusija neteikia prašomos informacijos apie Baltarusijos BE projekto vystymą, siekia nuslėpti statybų aikštelėje vykstančius incidentus, selektyviai naudojami tarptautinėmis branduolinės saugos užtikrinimo priemonėmis ir skleidžia tikrovės neatitinkančią informaciją savo ir kaimyninėse šalyse;

5) Baltarusija iki šiol nepateikė Lietuvai įrodymų, kad žalingo jonizuojančiosios spinduliuotės poveikio gyventojams rizika, įvykus sunkiajai (neprojektinei) avarijai Baltarusijos BE, būtų priimtina žemo lygio. Dėl gana nedidelio Baltarusijos BE aikštelės atstumo iki Vilniaus ir jo regiono sunkiosios avarijos Baltarusijos BE atveju 1/3 Lietuvos gyventojų (iki 100 km atstumu nuo Baltarusijos BE) galėtų patirti žalingą jonizuojančiosios spinduliuotės poveikį. Tokią ypač sudėtingą padėtį būtų labai sunku valdyti, kadangi valstybės institucijos būtų priverstos dirbti to paties poveikio sąlygomis;

6) Baltarusijos BE neatitinka Jungtinių Tautų tarpvalstybinių vandentakių ir tarptautinių ežerų apsaugos ir naudojimo konvencijos reikalavimų; Konvencijos 9 straipsnis įpareigoja šalis sudaryti dvišalius ar daugiašalius susitarimus arba kitus sutarimus, jeigu tokių dar nėra, arba pakeisti esamus susitarimus, kai to reikia norint pašalinti prieštaravimus pagrindiniams šios konvencijos principams, siekiant nustatyti tarpusavio santykius ir elgesį, kad būtų išvengta tarpvalstybinio poveikio, jis būtų ribojamas ir mažinamas. Nepaisant ne vieno Lietuvos kreipimosi, Baltarusija su Lietuva nėra sudariusi tarpvalstybinio susitarimo dėl bendradarbiavimo Nemuno upės baseine;

7) Baltarusija, projektuodama BE, neįvertino sunkiojo lėktuvo sudužimo poveikio ir nenumatė techninių ir organizacinių priemonių, užtikrinančių projekto atsparumą tokiam poveikiui. Taip pat Lietuvai nepateikti įrodymai, kad Baltarusijos BE projekte buvo tinkamai įvertinti pastatų, kuriuose sumontuotos saugos sistemos, atsparumas vidiniams poveikiams, sunkiųjų avarijų valdymui numatytų sistemų nepriklausomumas, įvairovės principo koncepcija, pasyviųjų sistemų atestacija, reaktoriaus korpuso plieno savybės, protėkio prieš suirimą (angl. *Leak before break*) koncepcija, automatikos architektūra;

8) Baltarusija, nesilaikydama TATENA reikalavimų, pažeidė Branduolinės saugos konvencijos 17 straipsnio 2 dalį, kurioje nustatyta, kad kiekviena susitariančioji šalis turi imtis atitinkamų veiksmų, užtikrinančių, kad būtų parengtos ir įdiegtos atitinkamos procedūros, skirtos ketinamo pastatyti BEO galimam poveikiui žmonėms, visuomenei ir aplinkai įvertinti;

9) Baltarusija neatliko antrojo lygio tikimybinės saugos analizės (pagal TATENA specialiujų saugos reikalavimų SSR-2/1 (Rev. 1) „Branduolinės elektrinės projektas“ dešimtąjį reikalavimą „Saugos įvertinimas“ (4.17–4.18 papunkčiai) ir Vakarų Europos branduolinės energetikos reguliavimo institucijų asociacijos (WENRA) 2013 m. dokumentą „Ataskaita apie

naujų branduolinių elektrinių saugą“ (3.4 papunktis), todėl negalima tinkamai įvertinti Baltarusijos BE saugos lygio;

10) Baltarusija neatliko BE branduolinės saugos testavimo nepalankiausiomis sąlygomis; 2017 m. sausio mėn. TATENA vykdyta Baltarusijos BE statybos aikštelės vertinimo misija (angl. *The Site and External Events Design mission*, SEED misija) buvo neišsami. Vertindama Baltarusijos BE aikštelės parinkimą ir tinkamumą branduolinei elektrinei statybai bei branduolinės elektrinės poveikį aplinkai, Lietuvos ekspertų nuomone, misija nagrinėjo tik 1 arba 2 modulius iš 6. Misija nevertino aikštelių tinkamumo BE statybai, atliktų tyrimų, atrankos kriterijų, poveikio aplinkai vertinimo ir kitų su aikštelės parinkimu susijusių modulių. SEED misija Baltarusijoje vertino tik BE projekto (dizaino) atsparumą išorės grėsmėms, būdingoms tai geografiniai vietai;

11) licencijos turėtoja valstybės įmonė „Baltarusijos branduolinė elektrinė“ neužtikrina, kad Baltarusijos BE būtų statoma pagal suderintą projektinę dokumentaciją ir nustatytus standartus, nevykdo tinkamos statybos proceso ir tiekėjų kontrolės bei neskatina aukšto saugos kultūros lygio. Tai rodo 2016 metais Baltarusijos BE įvykę net šeši incidentai. Dviejų incidentų metu (2016 m. liepos 10 d. ir 2016 m. gruodžio 26 d.) buvo pažeisti dviejų reaktorių korpusai;

atkreipdamas dėmesį į tai, kad:

1) 2017 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos Seimas, atsižvelgdamas į kompetentingų Lietuvos Respublikos institucijų (Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos, Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos, Aplinkos apsaugos agentūros, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos, Radiacinės saugos centro, Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos ir Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos) vertinimą ir pateiktą informaciją, pripažino Astravo rajone statomą Baltarusijos BE nesaugia branduoline elektrine, kuri kelia grėsmę Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui, aplinkai ir visuomenės sveikatai;

2) 2017 birželio 27 d. Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja (ETPA) plenarinės sesijos Strasbūre metu priėmė rezoliuciją „Situacija Baltarusijoje“, kurioje raginama sustabdyti Astrave statomas branduolinės elektrinės statybą;

3) Baltarusija, Astravo rajone vystydama BE projektą, neištaiso 2014 m. birželio 2–5 d. vykusiame 6-ajame Jungtinių Tautų konvencijos dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (toliau – Espo konvencija) šalių susitikime nurodytų pažeidimų pagal:

a) Espo konvencijos 2 straipsnio 6 dalį (visuomenės informavimo ir dalyvavimo tarpvalstybinio poveikio aplinkai vertinimo procese procedūra);

b) Espo konvencijos 4 straipsnio 2 dalį (nesilaikė Espo konvencijos reikalavimų rengdama ir pateikdama poveikio aplinkai vertinimo dokumentus, neatsakė į Lietuvos keliamus klausimus);

c) Espo konvencijos 5 straipsnio 1 dalies a punktą (nenagrinėjo ir nevertino branduolinės elektrinės statybos vietos);

d) Espo konvencijos 6 straipsnio 1 ir 2 dalis (galutinis sprendimas dėl Baltarusijos BE priimtas nesilaikant Espo konvencijos reikalavimų (priimti du Baltarusijos Respublikos Prezidento dekretai – dekretas Nr. 418 2011-09-15 ir dekretas Nr. 499 2013-11-02, nors procedūros neatliktos);

e) Baltarusija iki šiol neįvykdė 6-ajame Espo konvencijos šalių susitikime patvirtintos rekomendacijos ir specialiosios rekomendacijos, pagal kurias Baltarusija įpareigota surengti TATENA specializuotą aikštelių vertinimo SEED misiją, kuri nešališkai įvertintų Baltarusijos BE aikštelės tinkamumą branduolinės elektrinės statybai ir jos atrankos kriterijus;

pažymėdamas, kad Baltarusijoje, Astravo rajone, vystomas BE projektas dėl TATENA standartų, Branduolinės saugos konvencijos, Espo konvencijos, Orhuso konvencijos, Helsinkio Vandens konvencijos nuostatų, Europos Sąjungos, Jungtinių Tautų ir tarptautinių sutarčių bei organizacijų rekomendacijų nesilaikymo ir pažeidimų kelia grėsmę ne tik Lietuvos, bet ir aplinkinių Europos valstybių bei jų gyventojų saugumui,

kreipiasi į Jungtinių Tautų konvencijos dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste Įgyvendinimo komitetą su prašymu, kad Espo konvencijos šalių susitikime, vyksiančiame 2017 m. gruodžio 5–7 d., 40-osios sesijos Ženevoje metu, būtų stabdomas Baltarusijos BE projektas.

Seimo Pirmininkas

Teikia

Seimo narys

Linus Balsys